

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 11.05.17
FU-sak:14/17		Arkivsaknr.:

Lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata.

1 Innledning

Ved Universitetet i Bergen er det lagt til rette for åpen digital publisering av vitenskapelige artikler, såkalt Open Access. Open Access innebærer at vitenskapelige publikasjoner gjøres fritt, umiddelbart og permanent tilgjengelig for alle på internett. Hovedprinsippene er at publikasjonen blir publisert umiddelbart og med permanent åpen tilgang. Forfatter eller opphavsmann beholder opphavsretten til publikasjonen, men gir brukere, uten å forlange vederlag, tillatelse til å lese, laste ned, kopiere, distribuere, skrive ut, søke i eller lenke til fullteksten. UiB har en egen budsjettpost for kostnader ved Open Access publisering.

Fra eksterne kilder til finansiering av forskning, som Norges Forskningsråd og EU gjennom H2020, stilles det nå krav om at forskning finansiert av offentlig midler skal bygge på Open Access prinsipper om åpenhet og tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Dette notatet gir en kort fremstilling av grunnlaget for og utfordringer knyttet til lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Notatet bygger på en FU-sak 15/16 fra møtet 8.9.2016 om deling av forskningsdata.

2 Lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata

Sikker bruk av data i forskning, ikke minst av personsensitive data, har fått mye oppmerksomhet ved UiB og er fulgt med konkrete tiltak (f.eks. SAFE). Lie-utvalget har gitt viktige anbefalinger og i det interne revisjonsarbeidet er det det satt i gang utvikling av et elektronisk system for risiko og etterlevelse av relevante lover og forskrifter (RETTE). Dette vil være et sentralt virkemiddel for fortsatt sikker bruk av personsensitive data. BORA er et annet tiltak, iverksatt ved UiB, som ivaretar noen behov for lagring av forskningsdata. Utover dette finnes det faglige digitale forskningsarkiv (f.eks. CLARINO for språkdata) med liknende formålet.

Effektive ordninger for lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata har imidlertid også et videre perspektiv som byr på nye utfordringer og muligheter. Datamengden i alle fag øker nærmest eksplosivt og krever utvikling og implementering av internasjonale, nasjonale og institusjonelle ordninger. Slike ordninger er av strategisk betydning fordi faglig utvikling, høy internasjonal kvalitet og innovasjon i forskningen forutsetter omfattende, oppdaterte, og relevante data som er tilgjengelige, siterbare og analyserbare.

Skal UiB nå sine strategiske mål er det avgjørende at det utvikles og etableres institusjonelle ordninger som sikrer trygg lagring, sikker bruk og åpen tilgjengeliggjøring av forskningsdata, i tillegg til det som i dag lagres i og er tilgjengelige i BORA og SAFE.

Før slike retningslinjer kan vedtas er det imidlertid nødvendig å gjennomføre en kartlegging av behovene, som ventelig vil variere i samsvar med ulike forskningsstradisjoner, metodologi og studieobjekter. Ved andre institusjoner ser man at bibliotek, IT-avdelinger og forskningsadministrasjon i fellesskap tilrettelegger for gode løsninger.

På denne bakgrunn drøftet forskningsutvalget spørsmålet om lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata på sitt møte 18- 09- 16 og gjorde følgende vedtak:

1. Det er et behov for en policy for tilgjengeliggjøring, lagring og deling av forskningsdata.
2. Forskningsutvalget ber om at det oppnevnes en hurtigarbeidende arbeidsgruppe som kan kartlegge behov og fremme forslag til policy og retningslinjer for tilgjengeliggjøring, lagring og deling av forskningsdata og læringsobjekter
3. Saken oversendes Utvalget for infrastruktur for videre behandling.

Siden behandlingen i Forskningsutvalget har Kunnskapsdepartementet tatt initiativ til å utarbeide en strategi eller handlingsplan for økt tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Dette skjer som en del av oppfølgingen av Stortingsmelding 27 (2015-2016) «Digital agenda for Norge, IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet». I meldingens kapittel om 14 Datadrevet innovasjon og verdiskaping, heter det bla. om forskning og utdanning:

Forskning og utdanning

Det blir samlet inn og produsert store mengder data i offentlig finansiert utdanning og forskning. Tilgjengeliggjøring og muligheter for å søke, gjenfinne og dele disse dataene er viktig for å øke effektiviteten og kvaliteten i utdanning og forskning. Innenfor utdanning må dette ses i sammenheng med utvikling og utnyttelse av elektroniske kunnskapskilder og digitalisering av undervisningen. Det er etablert et miljø innen læringsanalyse ved Universitetet i Bergen (SLATE), som blir viktig for utviklingen av dette feltet. Åpen tilgang til forskningsdata vil kunne bidra til økt kvalitet av eksisterende FoU, og som grunnlag for ny forskning. Ved å tilgjengeliggjøre forskningsdata åpnes det også opp for nye og innovative digitale tjenester med potensielt stor verdi for samfunnet. Forskningsrådet la i 2014 frem en strategi for tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Denne danner et godt utgangspunkt for det videre arbeidet på dette området.

Kunnskapsdepartementet (KD) har som koordinerende forskningsdepartement ansvar for å legge frem en strategi for tilgjengeliggjøring og deling av data (forskningsdata og data med relevans for forskning) innen utgangen av 2017. Det er satt ned en tverrdepartemental arbeidsgruppe for å utarbeide strategien. KD har i den sammenheng innkalt til et møte med arbeidsgruppen 7. juni 2017. Universitetsledelsen samt representanter for fagekspertise vil delta fra UiB.

Samtidig finnes det allerede ulike initiativ nasjonalt og internasjonalt for datahåndteringsplaner (DHP). I Norge er Sigma2 og NSD (Norsk Senter for forskningsdata) i gang med å (videre)utvikle sine løsninger for lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Flere universitet har laget lokale løsninger og UiO tok nylig et initiativ til en arbeidsgruppe mellom de store norske universitetene for å lage en felles løsning for datahåndteringsplaner (DHP).

Når UiB skal utforme en egen policy for lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata, er det behov for en bredt sammensatt arbeidsgruppe som kartlegger behov, tar hensyn til relevante krav og retningslinjer, samt vurderer andre nasjonale og internasjonale initiativ og løsninger.

3 Avdelingsdirektørens kommentarer

Stortingsmelding 27 Digital agenda for Norge innebærer et fornyet statlig engasjement i arbeidet for å tilgjengeliggjøre forskningsdata, samtidig som det åpnes for at digitale tjenester, inkludert tilgang til forskningsdata, kan bidra til innovasjon og verdiskapning. Spørsmålet om lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata har med dette fått en rekkevidde som strekker seg lenger enn til de enkelte forskningsmiljøer eller institusjoner. På denne bakgrunnen er saken bragt tilbake til Forskningsutvalget, for å sikre en institusjonell og strategisk forankring i det videre arbeid. Avdelingsdirektøren vil i denne sammenheng peke på at det ved UiB drives et verdifullt og langsiktig arbeid for sikring, lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata som må opprettholdes og videreutvikles med ordninger som finner sin plass innenfor de nasjonale strategier og rammer som nå er under utvikling og slik det bl.a. legges opp til i NFR, H2020 og EUs fremtidige rammeprogrammer.

Etter avdelingsdirektørens oppfatning er det i tillegg avgjørende at UiBs retningslinjer legger vekt på enkeltforskernes rettigheter og samtidig gir gode muligheter for utvikling av institusjonelle ordninger for datahåndtering.

På denne bakgrunn fremmes forslag tilfølgende vedtak:

1. Forskningsutvalget ber universitetsledelsen om at det oppnevnes en arbeidsgruppe med sammensatt kompetanse som kan kartlegge behov og fremme forslag til policy og retningslinjer for lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata ved UiB.
2. Arbeidsgruppen bør ledes fra rektoratet, og inkludere medlemmer fra IT-avdelingen, Universitetsbiblioteket, Forskningsadministrativ avdeling, 2 vitenskapelige ansatte, samt et medlem med kompetanse som data manager.